

LIETUVOS AKTUARŲ DRAUGIJA

Pensijų reformos darbo grupė

Pensijų reforma 2019: Pelno paskirstymas

2019 m. birželis 12 d.

Įsigaliojus naujai pensijų reformai turi būti sukurtas naujas anuitetų fondas, kuris turėtų administruoti anuitetus valstybės mastu bei būti ne pelno siekianti organizacija. Fondas turėtų pats save išlaikyti ir jo sąnaudos dengiamos iš pačio fondo lėšų, kurios būtų gaunamos arba fondui papildant naujais nariais (anuitetų gavėjais), arba uždirbamas pelnas iš investicijų. Reiktų paminėti, kad gyvenimas nestovi vietoje: investuoti pinigai uždirba didesnę ar mažesnę investicinę grąžą, žmonių mirtingumas gali skirtis nuo prognozuoto, taip pat faktinės išlaidos gali svyruoti dėl infliacijos ar kitų veiksnių. Tokiu atveju gali susidaryti teigiamas rezultatas, kuris turėtų būti kiek įmanoma sąžiningiau paskirstytas anuitetų gavėjams.

Pelno paskirstymo schema

Lietuvos aktuarų draugija siūlo tokią pelno paskirstymo schemą, kuri būtų kiek įmanoma sąžiningesnė anuitetų gavėjų atžvilgiu ir atsiradęs pelnas turėtų būti paskirstytas ne visiems anuitetų gavėjams bendrai, bet konkrečioms anuitetų gavėjų grupėms (kohortoms), dėl kurių pelnas ir atsirado. Atskira kohorta galėtų būti anuitetų gavėjų grupė, kuri nusipirko anuitetą tokiomis pačiomis sąlygomis bei ateities įsipareigojimus dengia to pačio pelningumo investicijos. Tokiu atveju pelnas būtų paskirstytas sąžiningai ir papildomas išmokas gautų tie gavėjai, dėl kurių jis ir susidarė.

Kiekvienam anuiteto gavėjui kiekvienais metais būtų įvertinamas individualiai sutarčiai tenkantis pelnas (naudojant anuiteto sutarties sudarymo prielaidas) ir jis būtų kaupiamas individualioje pelno/nuostolio sąskaitoje. Jei metai būtų nuostolingi, individualioje sąskaitoje būtų priskiriamas ir kaupiamas nuostolis.

Jeigu metai buvo pelningi ir buvo priskirtas pelnas, jis galėtų būti išmokamas tik tada, kai yra viršijamas nustatytas minimalaus išmokamo pelno dydis. Priešingu atveju sukauptas pelnas nebūtų išmokamas ir kaupiamas toliau. Tokiu atveju būtų išvengiama nereikalingo administracinio darbo, jeigu priskiriamas nereikšmingas pelnas (pvz., mažiau negu 1 EUR).

Tuo tarpu mirus anuiteto gavėjui, pelno/nuostolio likutis būtų nepaveldimas ir perskirstomas likusiems tos kohortos anuitetų gavėjams didinant ar mažinant tų metų mirtingumo pelną.

Pelno išmokėjimas

Lietuvos aktuarų draugija siūlo du pelno išmokėjimo anuitetų gavėjams variantus:

- 1) Vienkartinė/fiksuotos trukmės pelno išmoka
- 2) Anuiteto išmoka

Vienkartinė/fiksuotos trukmės pelno išmoka būtų išmokama arba iš karto, arba per 12 mėnesių lygiomis dalimis. Pasirinkus šį variantą, gaunama vienkartinė išmoka būtų didesnė negu periodinė pelno išmoka. Tačiau esant prastiems metams nebūtų gaunama jokios papildomos išmokos ir anuiteto gavėjas būtų neapsaugotas nuo infliacijos.

Kitu variantu už skirtą pelną galėtų būti perkamas anuitetas ir nuo pelno išmokėjimo dienos būtų mokama didesnė anuiteto išmoka iki gyvos galvos. Tokiu atveju anuiteto išmoka gali augti ir kompensuoti infliacijos įtaką. Visgi gali būti, kad anuiteto prieaugis bus ženkliai mažesnis nei išmokant vienkartinę/fiksuotos trukmės išmoką, tačiau atsižvelgiant į pirminę mokamos pensijos paskirtį – užtikrinti gaunamas pajamas iki gyvos galvos – šis variantas ilguoju laikotarpiu anuiteto gavėjams būtų naudingesnis.

Pavyzdys. Priskiriamas pelnas – 120 EUR. Galimas pelno išmokėjimas:

- 1) Vienkartinė/fiksuotos trukmės pelno išmoka
120 EUR išmokama iš karto arba 10 EUR kas mėnesį vienerius metus.
- 2) Periodinė anuiteto išmoka (dydis apskaičiuotas remiantis šios dienos anuitetų kainomis rinkoje)
Iki gyvos galvos kas mėnesį būtų padidinta anuiteto išmoka:
 - ✓ 0,65 EUR sulaukusiam 66 metų
 - ✓ 1,00 EUR sulaukusiam 76 metų
 - ✓ 1,84 EUR sulaukusiam 86 metų

Pelno rūšys

Kaip buvo minėta anksčiau, prielaidos, naudotos nustatant anuiteto kainą, gali skirtis nuo faktinės patirties ir iš esmės susidarytų dėl trijų pagrindinių priežasčių:

- 1) Investicijų
- 2) Mirtingumo
- 3) Išlaidų

$$Profit_{INV} + Profit_{MORT} + Profit_{EXP}$$

Lietuvos aktuarų draugijos nuomone, vienos srities pelnas galėtų dengti tik investicijų ar mirtingumo nuostolį. Aktualioms sąnaudoms viršijus planuotas parduodant anuitetą (įskaičiuotas į kainą), nuostolis neturėtų būti perkeltas anuitetų gavėjams, o prisiimtas anuitetų fondo. Tokiu atveju būtų sukurtas papildomas saugiklis, kad anuitetų fondas būtų efektyviai valdomas, o fondo kūrimo pradinės išlaidos (ženkliai viršijančios numatytas anuitetų kainoje dėl sąlyginai mažo anuitetų gavėjų skaičiaus fondo gyvavimo pradžioje) nebūtų perkeliama ant anuitetų gavėjų pečių.

Pelnas iš investicijų

Gautos lėšos už parduotus anuitetus turėtų būti investuojamos ir uždirbama investicinė grąža. Investicijų pelnas gali susidaryti dėl skirtumo tarp techninius atidėjinius (pinigų rezervo, skirto būsimoms išmokoms ir išlaidoms padengti) dengiančio investicijų rezultato ir garantuotos palūkanų normos anuitetų gavėjams.

$$Profit_{INV} = Average(V_{T-1}^{ind}; V_T^{ind}) * (inv.return - inv.guar)$$

$V_{T-1}^{ind}; V_T^{ind}$ – individualiai sutarčiai sudaryti TA ataskaitinių metų pradžioje ir pabaigoje

$inv.return$ – faktinė investicijų grąža

$inv.guar$ – individualios sutarties garantuota palūkanų norma

Skirtingu metu sudarytiems anuitetams (kohortoms) turėtų būti sudaromi skirtingi investicijų portfeliai (pvz., pakeitus garantuotą palūkanų normą būtų sudaromas naujas investicinis portfelis).

Lietuvos aktuarų draugija siūlo investicijų pelną skirstyti anuitetų gavėjų grupėms (kohortoms) pagal individualų techninių atidėjinių dydį, kadangi jį dengiančios investicijos ir uždirba pelną. Tokiu atveju būtų užtikrinamas sąžiningumo principas ir pelnas būtų paskirstytas tai grupei, kuri jį ir sugeneravo.

Norint išvengti pelno iš investicijų svyravimo ar pelno perskirstymo tarp klientų turėtų būti siekiama kuo didesnio pinigų srauto suderinamumo anuiteto pirkimo momentu. Taip pat didžioji dalis fiksuoto pajamingumo vertybinių popierių, laikomų iki išpirkimo, turėtų būti apskaitoma amortizuota verte.

Pelnas iš mirtingumo

Mirtingumo pelnas atsirastų, jei toje anuitetų gavėjų grupėje mirtingumas būtų aukštesnis nei planuota ir išlaisvinti rezervai būtų perskirstyti likusiems kohortos dalyviams kaip mirtingumo pelnas.

$$Profit_{MORT} = \frac{V_T^{ind}}{V_T} * (V_T^F - V_T - PS_T)$$

V_T^F – ataskaitinio laikotarpio pradžioje buvusių kohortos anuiteto išmokų gavėjų rezervo prognozė ataskaitinio laikotarpio pabaigai

V_T – anuiteto išmokų gavėjų kohortos TA ataskaitinio laikotarpio pabaigoje

V_T^{ind} – individualaus anuiteto gavėjo TA dydis ataskaitinio laikotarpio pabaigoje

PS_T – per ataskaitinį laikotarpį mirusių kohortos anuitetų gavėjų individualiose sąskaitose sukauptas pelnas/nuostolis

Įvertinant anuiteto kainą yra atsižvelgiamas į tikėtinas mirtingumo prielaidas, kurios gali kisti ateityje. Tikėtina, kad mirtingumas bus vertinamas konservatyviai atsižvelgiant į gerėjančias išgyvenamumo prognozes ir mirtingumo pelnas gali susidaryti, kai anuiteto išmokų gavėjų mirtingumas yra didesnis negu buvo planuota.

Panašiai kaip ir investicijų pelno atveju, susidaręs pelnas turėtų visų pirma paskirstytas toms kohortoms, dėl kurių jis ir susidarė. Kohortą galėtų sudaryti anuitetų gavėjai, kuriems buvo parduotas anuitetas su vienodomis mirtingumo prielaidomis. Anuitetų gavėjai turėtų būti grupuojami į sąlyginai dideles grupes ir mažėjant anuitetų gavėjams šios grupės turėtų būti apjungiamos, kad nesudarytų situacijų, kai likus keliems anuitetų gavėjams būtų priskiriamos didžiulės pinigų sumos.

Pelnas iš išlaidų

Išlaidų pelnas gali susidaryti, jeigu anuitetų mokėtojas patiria mažiau (administracinių ir kitų) sąnaudų nei planuota.

$$Profit_{EXP} = Annuity_T^{ind} * \max(Exp^{ind} - Exp_T; 0)$$

Exp^{ind} – individualaus anuiteto išmoko gavėjo sutartyje numatytas sąnaudų lygis procentais

Exp_T – aktualus ataskaitiniu laikotarpiu patirtas anuitetų fondo sąnaudų lygis, įvertinamas procentais nuo per ataskaitinį laikotarpį išmokėtų anuiteto išmokų

$Annuity_T^{ind}$ – individualios anuiteto išmokos dydis per ataskaitinį laikotarpį.

Sąnaudų lygiui viršijant planuotą parduodant anuitetą, nuostolis neturėtų būti perkeliamas anuitetų gavėjams, o jį turėtų prisiimti anuitetų fondas. Taip pat pačioje anuitetų fondo veiklos pradžioje nebus daug dalyvių, kurie pirs anuitetą, bet bus sąlyginai nemažos fiksuotos administracinės sąnaudos. Jų atžvilgiu nebūtų sąžininga priskirti nuostolį, kuris atitenka dalyviams pačioje sistemos pakeitimo pradžioje, kai dar nėra pasiekta masto ekonomija.

Atsižvelgiant į fondo patirtų išlaidų lygį ir išlaidų lygį, įskaičiuotą į anuiteto kainą, būtų priskiriamas išlaidų pelnas, kuris paskirstomas anuitetų gavėjams priklausomai nuo jų gaunamų išmokų dydžio. Aišku, kyla pagrįstas klausimas, ar bus anuitetų fondas suinteresuotas mažinti savo išlaidas? Palikime šį klausimą atvirą.